ननुक्रमात् । लक्षमीशे मध्यकोष्ठे स्वरयुग्मक्रमाल्लिखेत्" इत्युक्तम् । प्राणदूतीनां नवकं २२पटले तत्रोक्तं दृश्यम् ।

नवकारिका स्त्री नवं करोति कृ-ण्वुल् । १नवोढायां स्त्रियां शब्दमा० कर्म० । २नूतनायां कारिकायां च । कारिका क्रिया कर्म० । ३नूतनत्वे च ।

नवकालिका स्त्री नवकं नूतनमलति अल-भूषणे ण्वुल् । नवीने हारा० अभिधानात् स्त्रीत्वम् ।

नवग्रह पु० कर्म० संज्ञात्वात् न द्विगुः । "सूर्यचन्द्रौ मङ्गलश्च बुधश्चापि बृहस्पतिः । शुक्रः शनैश्चरो राहुः केतवश्च नव ग्रहा" इत्युक्तेषु नवसु १ग्रहेषु खगोलशब्दे तत्कक्षादिमानमुक्तं तद्रथादिमानमत्रोच्यते ।

रवेः "योजनानां सहस्राणि भास्करस्य रथो नव । ईषादण्डस्तथैवास्य द्विगुणो मुनिसत्तम ! । सार्द्धकोटिस्तथा सप्त नियुतान्यधिकानि वै । योजनानान्तु तस्याक्षश्चक्रं यत्र प्रतिष्ठितम् । चत्वारिंशत् सहस्राणि द्वितीयोऽक्षो व्यवस्थितः । पञ्चान्यानि तु सार्द्धानि स्यन्दनस्य महामते ! । अक्षप्रमाणमुभयोः प्रमाणं तद्युगार्द्धयोः । ह्रस्वोऽक्षस्तद्युगार्द्धेन ध्रुवाधारो रथस्य वै । द्वितीयेऽक्षे तु तच्चक्रं संस्थितं मानसाचले । हयाश्च सप्त छन्दांसि तेषां नामानि मे शृणु । गायत्री च बृहत्युष्णिग्जगती त्रिष्टुबेव च । अनुष्टुप् पङ्क्तिरित्युक्ताश्छन्दांसि हरयो रवेः । स रथोऽधिष्ठितो देवैरादित्यैर्ऋषिभिस्तथा । गन्धर्वैरप्सरोभिश्च ग्रामणीसर्पराक्षसैः । स्तुवन्ति मुनयः सूर्य्यं गन्धर्वैर्गीयते पुरः । नृत्यन्त्योऽप्सरसो यान्ति सूर्य्यस्यानु निशाचराः । वहन्ति पन्नगाः यक्षैः क्रियतेऽभीषुसंग्रहः । वालखिल्यास्तथैवैनं परिवार्य्य समासते । सोऽयं सप्तगणः सूर्य्यमण्डले मुनिसत्तम । हिमोष्णवारिवृष्टीनां हेतुत्वं समुपागतः" ।

इन्दोः "रथस्त्रिचक्रः सोमस्य कुन्दाभास्तस्य वाजिनः । वामदक्षिणतो युक्ताः दश तेन चरत्यसौ" ।

बुधस्य "वाय्वग्निद्रव्यसम्भूतो रथश्चन्द्रसुतस्य च । पिशङ्गैस्तुरगैर्युक्तः सोऽष्टाभिर्वायुवेगिभिः । सवरूथः सानुकर्षो युक्तोऽभूसम्भवैर्हयैः" ।

शुक्रस्य "सोपासङ्गपताकस्तु शुक्रस्यापि रथो महान् । अष्टाश्वः काञ्चनः श्रीमान्" । [वह्निसम्भवैः" ।

कुजस्य "भौमस्यापि रथो महान् । पद्मरागारुणैरश्वैः संयुक्तो

गुरोः "अष्टाभिः काञ्चननिभैर्वाजिभिः काञ्चने रथे । तिष्ठंश्चरति वै वर्षं राशौ राशौ बृहस्पतिः" ।

शनेः "आकाशसम्भवैरश्वैः शबलैः स्यन्दनं युतम् । समारुह्य शनैर्याति मन्दगामी शनैश्चरः" ।

राहोः "स्वर्भानोस्तुरगाह्यष्टौ भृङ्गाभा धूसरं रथम् । सकृद्युक्तास्तु मैत्रेय ! वहन्त्यविरतं सदा । आदित्यान्निःसृतो राहुः सोमं गच्छति पर्वसु । आदित्यमेति सोमाच्च पुनः सौरेषु पर्वसु" ।

केतोः "तथा केतुरथस्याश्वा अष्टौ ते वातरंहसः । पलालधूमवर्णाभा लाक्षारसनिभारुणाः । एते मया ग्रहाणां वै तवाख्याता रथा नव" विष्णुपु० ।

सुश्रुतोक्ते नवविधे स्कन्धाद्यभिधे २नवग्रहभेदे ग्रहशब्दे २७४५ पृ० दृश्यम् । तेषामुत्पत्त्यादिकं उत्तरतन्त्रे तत्रोक्तं यथा

"अथातो ग्रहोत्पत्तिमध्यायं व्याख्यास्यामः । नव स्कन्दादयः प्रोक्ता बालानां य इमे ग्रहाः । श्रीमन्तो दिव्यवपुषो नारीपुरुषविग्रहाः । एते गुहस्य रक्षार्थं कृत्तिकोमाग्निशूलिभिः । सृष्टाः शरवणस्थस्य रक्षितस्यात्मतेजसा । स्त्रीविग्रहा ग्रहा ये तु नानारूपा मयेरिताः । गङ्गोमाकृत्तिकानाञ्च ते भागा राजसा मताः । नैगमेयस्तु पार्वत्या सृष्टो मेषाननो ग्रहः । कुमारधारी देवस्य गुहस्यात्मसमः सखा । स्कन्दापस्मारसंज्ञो यः सोऽग्निनाग्निसमद्युतिः । स च स्कन्दसखो नाम विशाख इति चोच्यते । स्कन्दः सृष्टो भगवता देवेन त्रिपुरारिणा । बिभर्त्ति चापरां संज्ञां कुमार इति स ग्रहः । बाललीलाधरो योऽयं देवो रुद्राग्निसम्भवः । मिथ्याचारेषु भगवान् स्वयं नैव प्रवर्त्तते । कुमारः स्कन्दसामान्यादत्र केचिदपण्डिताः । गृह्णन्तीत्यल्पविज्ञाना ब्रुवते देहचिन्तकाः । ततो भगवति स्कन्दे सुरसेनापतौ कृते । उपतस्थुर्ग्रहाः सर्वे दीप्तशक्तिधरं गुहम् । ऊचुः प्राञ्जलयश्चैनं वृत्तिं नः संविधत्स्व वै । तेषामर्थे ततः स्कन्दः शिवं देवमचोदयत् । ततो ग्रहांस्तानुवाच भगवान् भगनेत्रहृत् । तिर्य्यग्योनिं मानुषञ्च दैवञ्च त्रितयं जगत् । परस्परोपकारेण वर्त्तते धार्य्यतेऽपि च । देवा मनुष्यान् प्रीणन्ति तैर्य्यग्योनींस्तथैव च । वर्त्तमानैर्यथाकालं शीतवर्षोष्णमारुतैः । इज्याञ्जलिनमस्कारजपहोमव्रतादिभिः । नराः सम्यक् प्रयुक्तैश्च प्रीणन्ति त्रिदिवेश्वरान् । भागधेयं विभक्तञ्च शेषं किञ्चिन्न विद्यते । तद्युष्माकं शुभा वृत्तिर्बालेष्वेव भविष्यति । कुलेषु येषु नेज्यन्तो